

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ – ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Докторске академске студије

**ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ
ДИСЕРТАЦИЈЕ**

**I. ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ
ДИСЕРТАЦИЈЕ**

1.1. ДАТУМ И ОРГАН КОЈИ ЈЕ ИМЕНОВАО КОМИСИЈУ

Одлуком бр. 2150/1, донесеном на седници одржаној дана 24. јуна 2024. г., Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду образовало је Комисију за оцену дисертације докторанда мср Бојане Тодић Санковић, под насловом „Именичка партикуларизација у српском језику”, израђену под менторским руковођењем проф. др Рајне Драгићевић.

1.2. САСТАВ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ

Име и презиме: проф. др Драгана Вељковић Станковић
Звање: редовни професор
Ужа научна област: Српски језик
Датум избора у звање: 17. април 2019. године
Установа у којој је запослен: Филолошки факултет Универзитета у Београду

2. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: проф. др Весна Ломпар
Звање: ванредни професор
Ужа научна област: Српски језик
Датум избора у звање: 6. јул 2022.
Установа у којој је запослен: Филолошки факултет Универзитета у Београду

3. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: др Александра Марковић
Звање: научни сарадник
Датум реизбора у звање: 31. јануар 2022.
Установа у којој је запослен: Институт за српски језик САНУ

II. ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име (име једног родитеља) презиме:	Бојана (Драган) Тодић Санковић
Датум и место рођења:	4. јул 1992. године, Пожаревац (Р. Србија)
Наслов мастер рада:	<i>Придевска антонимија у Асоцијативном речнику српског језика</i>
Датум одбране мастер рада:	19. септембар 2016. године
Установа где је одбрањен мастер рад:	Филолошки факултет Универзитета у Београду
Научна област из које је стечено академско звање мастера:	Савремени српски језик

III. СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА који су објављени или прихваћени за објављивање током рада на докторској дисертацији

2020: Бојана Тодић Санковић, „Колебљивост форми са морфемом *-ов-* (*-ев-*) и без ње у множини именица прве врсте у српском језику”, *Језици и културе у времену и простору* XI/1, Нови Сад: Филозофски факултет, 513–526.

2020: Бојана Тодић Санковић, „Питање форме лексеме *првенац*: лексикографски аспект”, *Наш језик* LI/1, Београд, 43–57.

2020: Бојана Тодић Санковић, „Фразеологија у настави српског језика: могућности шире примене”, *Књижевност и језик* LXVII, бр. 2, Београд, 391–405.

IV. НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Именичка партикуларизација у српском језику

V. ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Предмет истраживања представљају именичке лексеме чија је главна синтаксичко-семантичка функција издвајање појединачних ентитета или одређене количине из масе, односно (неизбројивог) мноштва. Функција ових речи стоји у тесној вези са немогућношћу појединих именица да искажу појединачно. Из тог разлога, најчешће се на месту допуне у синтагми са овим речима јављају градивне именице: нпр. *кап воде, млаз крви, тањир супе, литар вина, грудва снега*. Како се њима именује

материја, неопходна су додатна средства која би омогућила избројивост денотата именица са таквим значењем. Осим материје, и све остало што се перципира као неодређена маса – а то је збирно и сумативно мноштво – подлеже истом процесу: уп. *букет цвећа, гомила лишића, стадо оваца, група студената*. Језичка средства с представљеном функцијом управо су у фокусу пажње овог истраживања.

Основни циљ рада био је да се утврде домени реализације и опсег *партикуларизације* као језичке појаве, али и основне карактеристике језичких средстава којима се она реализује – тзв. *партикуларизаторâ*. На путу ка остварењу главног циља, наметнуло се неколико ужих циљева:

- (1) објаснити појам партикуларизације и разграничити га од сродних и каткад неодељивих појмова фрагментаризације, квантификације, класификације и меронимије, те поставити (где је то могуће) јасније границе и указати на домене њиховог укрштања и преклапања;
- (2) истаћи основну функцију лексема које се јављају као партикуларизатори, те објаснити условљеност реализовања такве функције;
- (3) прецизније одредити позицију именица-партикуларизатора у семантичкој класификацији именица која се традиционално наводи у србистичкој граматичкој литератури;
- (4) издвојити типове именичке партикуларизације у нашем језику;
- (5) указати на могућности поделе грађе која је предмет нашег истраживања;
- (6) класификовати и, кроз детаљну анализу њиховог значења, представити семантичке типове именичких партикуларизатора у српском језику;
- (7) утврдити прототипичне представнике међу партикуларизаторским лексемама;
- (8) представити семантичку анализу лексема које се јављају у својству објеката партикуларизације;
- (9) указати на тенденције у семантичком гранању именичких партикуларизатора;
- (10) изложити анализу творбених карактеристика партикуларизатора;
- (11) приказати моделе лексикографског описа ових именица, са акцентом на разликовним аспектима међу њима, и дати препоруке које се тичу њиховог могућег уједначавања;
- (12) објединити запажања која проистичу из анализе различитих сегмената партикуларизаторске лексике и концизно представити карактеристике појмова који се јављају у својству партикуларизатора, те оних појмова који се најчешће партикуларизују.

VI. ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА

На основу прелиминарних истраживања и прикупљене лексичке грађе, кандидаткиња је изнела одређена очекивања у погледу резултата истраживања. Најпре је претпостављено да је лексичко-семантичка група именица које се јављају у својству партикуларизатора веома широка и комплексна.

Једна од основних хипотеза у истраживању тицала се прототипичног вида реализовања именичке партикуларизације у српском језику. У складу са полазном претпоставком, кандидаткиња је утврдила да је у српском језику прототипична лексичка партикуларизација, и то она која се реализује у именичкој синтагми: нпр.

чаша воде, литар млека, парче хлеба, зрно грашка итд. Творбена партикуларизација, како је очекивано, сасвим је ограниченог домена (в. нпр. *травка, сламка, маслинка, алатка*), док се лексичка партикуларизација имплицитног типа – дакле, она која се реализује елидирањем једног члана прототипичне именичке синтагме – везује за одређене сфере језичког израза, пре свега за ресторански жаргон и жаргон свакодневне незваничне комуникације (в. *Донесите нам две кафе, Купи један јогурт и два млека*).

У семантичкој класификацији типова партикуларизатора којима се реализује лексичка партикуларизација пошло се од претпоставке да ће поједини издвојени типови партикуларизатора бити заступљенији, доминантнији од других. У вези са тим, показало се да се највећи део лексичке грађе јавља у функцији уобличивачких партикуларизатора, те да је у српском језику партикуларизовање путем уобличавања основни вид издвајања појединачног из неограничене масе: в. пр. *млаз воде, грудва снега, кап воде, зрно пшенице, облак дима, венац паприка*.

Поред тога, очекивало се да ће се поједине лексеме издвојити као прототипични представници партикуларизаторске лексике, према којима ће се оцртавати семантичке карактеристике читавог лексичког слоја. Путем спознаје таквих представника тежило се оцртавању што јасније слике о хијерархијској организацији партикуларизаторског лексичког слоја. На пример, обиље ареално или временски обележених лексема које се у постојећим описним речницима српског језика дефинишу путем лексеме *грудва* упутило је на централнији статус те лексеме: в. *бота паленте, буса сира, гутла меса, громуља снега, грутка снега, гука сира, дуса сира*. Типичнији статус ове, али и других лексема, потврдили су и резултати анкете коју је кандидаткиња спровела за потребе свог истраживања. Подаци добијени путем спроведеног асоцијативног теста упутили су на именичке спојеве међу чијим члановима постоји најјача асоцијативна веза, односно који су у свести говорника најчвршће повезани, те код којих се запажа највећи степен инкапсулације значења допунске именице у значење управног, партикуларизаторског члана: нпр. *млаз воде, прамен косе, грудва снега, стадо оваца, пласт сена, прстохват соли, јато птица и мрва хлеба*. За наведене спојеве кандидаткиња је – с обзиром на доминантност њихове везе, коју је потврдила веома висока фреквенција јављања одређене реакције на задати стимулус – претпоставила да је реч о прототипичним, централним партикуларизаторским синтагмама.

Претпостављено је, такође, да ће објекат партикуларизовања типично бити материја. Наиме, како је утврђено да је основна функција партикуларизатора да створи могућност да се изброји оно што само по себи није подложно избрајању (уп. *две канте блата : *два блата*), очекивало се да ће употреба партикуларизатора понајпре бити везана за градивне именице, будући да оне означавају материју, дакле појам који је неизбројив, бројчано неодредив. Утврђено је, затим, да и све друго што означава (релативно) неодређено мноштво – било оно изражено збирним именицама или множинским облицима заједничких именица – може подлећи индиректној квантификацији путем партикуларизатора: нпр. *две гомиле лишћа* или *три групе студената*.

Остале претпоставке тичале су се других аспекта анализе партикуларизаторске лексике. На пример, једна се хипотеза тичала творбе изведених партикуларизатора. Као што је очекивано, деминутивне изведенице издвојиле су се као најфреквентнији тип твореница међу партикуларизаторском грађом: в. *залогајак хране, мрвелаћ хлеба, јаташице птица, лонченце млека, праменчић вуне, кришчица хлеба*. Поред деминутива, фреквентније се у анализираној грађи, с творбеног аспекта, јављају девербативи и десупстантиви: нпр. *свежањ дрва, зацепак дрвета, сукљај дима, лиз сладоледа; навиљаћ сена, наручје дрва, напрстак ракије*.

Када је реч о полисемији партикуларизаторске лексике, кренуло се од претпоставке да је један од кључних циљних домена у којима се секундарно реализују партикуларизатори – домен квантификаторских значења. Показало се да је семантичко ширење на тај домен уобичајено за одређени број количинских и уобличивачких партикуларизатора: нпр. *гомила списа, рој жена, чопор облака; низ студија, ред крупних дела*. Поред секундарних квантификаторских значења, забележен је фреквентнији развој примарних партикуларизаторских значења у домену апстрактних значења: *в. зрно истине, мрва добротинства, зрачак наде, гутљај мира, крчаг радости* итд.

Кандидаткиња је, такође, препоставила да ће појмови који су у семантичкој анализи грађе били изразито заступљени на позицији објекта партикуларизовања представљати значајније појмове у лингвокултуролошком смислу. На тај начин издвојен је низ лексема које у српском језику, на основу спроведене анализе, представљају културолошке концепте: *вода, крв, вино, ракија, хлеб, жито, месо, земља, дрво, сено*.

На крају, једна од хипотеза у истраживању ослања се на могућности уједначавања лексикографске праксе по питању описа партикуларизаторске лексике. Наиме, претпостављено је да се модели речничког описа партикуларизатора у одређеној мери могу унифицирати. Кандидаткиња је, у складу са тим, понудила типизирање моделе дефинисања за сваки издвојени семантички тип партикуларизатора.

VII. КРАТАК ОПИС САДРЖАЈА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мср Бојане Тодић Санковић има 535 страница и садржи девет поглавља: I. *Увод* (1–25), II. *Појам партикуларизације у српском језику* (26–46), III. *Именичка партикуларизација у српском језику* (47–480), IV. *Закључак* (481–505), V. *Извори* (506–507), VI. *Литература* (508–516), VII. *Прилог* (517), VIII. *Списак табела и приказа* (518–520) и IX. *Регистар* (521–534). На крају дисертације налазе се *Биографија аутора* (535), *Изјава о ауторству*, *Изјава о истовестности штампане и електронске верзије докторског рада* и *Изјава о коришћењу*.

Прва целина – *Увод* – отвара разматрање појма партикуларизације у српском језику. Након уводних напомена (1), даје се детаљан преглед полазних основа истраживања – од предмета и циљева истраживања (2.1), преко корпуса (2.2) и методологије истраживања (2.3), до саме структуре истраживања (2.4). Преглед досадашњих истраживања ове појаве или појединих њених аспеката (3) садржи обједињена постојећа запажања о анализираној лексичкој грађи. Такви подаци помогли су у одређењу самог опсега појаве, али и постављању смерова даљег истраживања – како по питању постојећих видова партикуларизационих феномена тако и у вези са семантичко-синтаксичком природом синтагми са партикуларизаторима уопште. На крају уводног поглавља, појам партикуларизације се разматра у термилошким оквирима (4), где се посебна пажња посвећује одређењу термина за појмове којима се врши партикуларизација, али и за оне који се партикуларизују. Због постојања различитих термилошких решења и њихових варијанти, у том делу се покушава поставити основ за даљу, што доследнију примену конституисаног термилошког апарата у тексту истраживања. Процес дефинисања и уједначавања термина заснован је, пре свега, на термилошким решењима успостављеним у представљеним домаћим радовима који су се бавили (у целини или, чешће, у неким својим деловима) појавом партикуларизације.

Друго поглавље посвећено је дефинисању појма партикуларизације. У оквиру његове дводелне структуре разматрана су следећа питања – карактеристике појава које именицама омогућавају да реализују партикуларизаторску функцију, као и основна својства такве функције (1), те однос појаве партикуларизације према сродним појавама, могућност успостављања граница међу њима и домени преклапања (2).

Треће, централно поглавље одликује се комплексном структуром, те раслојеношћу на бројна потпоглавља. Пет главних сегмената овог поглавља тичу се: (1) форме синтагме са партикуларизатором, питања значења генитива у таквим синтагмама, те могућности употребе напоредних синтагматских конструкција различитог формалног састава у истом, партикуларизаторском значењу; (2) семантике именичких партикуларизатора; (3) полисемије партикуларизаторских лексема, пре свега тенденција у развоју њихових секундарних значења; (4) творбених особености именица које се јављају у својству партикуларизатора, с посебним освртом на однос партикуларизаторских значења мотивних, основних и изведених именица; те (5) лексикографских аспеката партикуларизатора, у светлу разматрања постојећих модела дефинисања ове лексике, заснованих на њиховим различитим разликовним аспектима, и то у циљу да се покушају изнаћи доследнији, уједначенији обрасци дефиниција, који би били у складу са лексичко-семантичким и граматичким особеностима партикуларизаторске лексике.

Међу наведеним потпоглављима, највише је простора посвећено оном које се тиче семантике партикуларизаторске лексике. У оквиру семантичке анализе успоставља се подела на семантичке типове и подтипове именичке партикуларизације, као и исцрпна семантичка класификација језичких јединица којима се постиже лексичка партикуларизација. Таква класификација спроведена је путем издвајања типичнијих представника сваког издвојеног типа и подтипа, и то првенствено на основу речничког, лексикографског критеријума, али и додатним освртима на корпус електронских текстова. Затим је статус издвојених централнијих лексема испитиван коришћењем резултата анкете која је спроведена међу студентима Филолошког факултета и Факултета за образовање учитеља и васпитача Универзитета у Београду. Укрштањем више извора података тежило се представљању обима саме појаве, али и њеној хијерархијској устројености. Будући да партикуларизатори представљају отворену класу лексема, склону ширењу, те са различитим комбинацијским могућностима – грађа је, осим из смера партикуларизатора према именици која се јавља у својству његове партитивне допуне, посматрана и из обрнутог смера – од партитивне допуне ка партикуларизатору. Дат је и кратак приказ лингвокултуролошких запажања која су проистекла из семантичког испитивања грађе. У овом потпоглављу је, такође, разматрана појава инкапсулације, која представља веома битан фактор у одређењу семантичке природе јединица које су предмет истраживања.

Завршни део истраживања сабира разматрања и резултате спроведене анализе партикуларизаторске лексике. Након закључних запажања следе одељци *Извори, Литература, Прилог*, који представља образац поменути анкете, *Списак табела и приказа* и *Регистар*, у којем су забележени партикуларизатори који су разматрани у раду.

Све наведено дато је у циљу да се истражи и представи појава партикуларизације, те да се лексемама које се јављају у служби партикуларизатора подробније одреди творбени, синтаксички, семантички и лексикографски статус у савременом српском језику.

VIII. ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС

С обзиром на актуелни ниво сазнања о партикуларизаторској лексици у србистици, може се рећи да докторска дисертација мср Бојане Тодић Санковић представља прво опсежно истраживање партикуларизације у савременом српском језику. Један од основних научних доприноса овог истраживања тиче се ближег одређења и омеђења анализираних језичке категорије, као и утврђивања базичних лексичко-семантичких особености језичких средстава којима се она реализује. Сама појава партикуларизације, која је разматрана из различитих углова – лексичко-семантичког, творбеног, синтаксичког, лексикографског, те лингвокултуролошког – показала се као веома комплексна језичка појава.

Поглавље посвећено прегледу досадашњих истраживања довело је до неколико општијих закључака: (1) најпре, да истраживања у оквиру домаће науке о језику посвећена партикуларизаторима нису бројна, посебно она која се примарно баве таквим јединицама; (2) затим, да се партикуларизаторска лексика под датим терминолошким одређењем искључиво јавља у србистичкој (и, у одређеној мери, сербокроатистичкој) литератури; (3) најзад, да истраживања у иностраној литератури – пре свега, руској и англосаксонској – прилазе разматраним лексемама са различитих полазних становишта, притом их анализирајући унутар другачијих терминолошких оквира. Преглед релевантне иностране литературе указао је на нужност подробнијег сагледавања појаве партикуларизације у оквиру ширих језичких поставки, као и њеног упоредног разматрања у односу на сродне појаве фрагментаризације, класификације и квантификације, под које се у иностраној литератури често подводи разматрана грађа. Због значаја постављања јаснијих граница анализираних појава, а будући да је реч о категорији која досад није била у целовитости посматрана, односу партикуларизације и сродних појава посвећено је посебно поглавље. У њему су проширена, у појединим битним сегментима, досадашња знања о вези између партикуларизатора и језичких средстава сродног значења и функције – класификатора, квантификатора и фрагментаризатора. Указано је на домене њиховог преклапања и могућности успостављања прецизнијих дистинктивних обележја. На пример, кандидаткиња је, анализирајући однос партикуларизаторских и фрагментаризаторских лексема, побројала случајеве када једна лексема може вршити обе функције, те када се јавља само у једној од наведене две функције: уп. *комад меса* : *комад оловке* : *комад намештаја*.

Утврђено је да је појам партикуларизације у вези са појмом бројивости. Показано је да је немогућност супротстављања јединице множини код појединих група именица створила потребу за употребом додатних језичких средстава у циљу њихове избројивости – тзв. *партикуларизаторâ*. Како је први и основни услов за стицање својства избројивости *опредмећивање* појаве која је у фокусу пажње, синтагматска веза партикуларизатора са именицама које означавају димензионално неодређену материју доприноси њеном ограничавању и одређењу. Материја на тај начин поприма конкретнија својства која омогућавају да се означено датом синтагмом почиње концептуализовати као јединични ентитет, односно предмет: нпр. *снег* : *грудва снега*, *месо* : *комад меса*, *вуна* : *крупко вуне*. Даље је, на основу детаљне анализе, показано да је и мноштво именовано збирним именицама или множином заједничких именица веома блиско оном које именују градивне именице – показује се као дифузно, неодређено, неограничено: уп. *свуд унаоколо вода* : *свуд унаоколо људи* : *свуд унаоколо грање*. Лингвистички одраз те блискости између (неиздиференциране) материје и (збирног или сумативног) мноштва огледа се, како је показано, управо у немогућности

да се именице које их означавају директно повежу са квантификатором, односно бројном одредбом, што даље резултира употребом партикуларизатора у ту сврху: в. *две грудве снега, три гомиле грања* итд.

Кандидаткиња је – на основу подробне анализе грађе, уважавајући запажања о анализираном типу лексике у постојећој литератури – формулисала властиту дефиницију (типичнијих) партикуларизатора и детаљно анализирао кључне критеријуме за њихово одређивање.

Након одређења граница и својства појаве партикуларизације, успостављена је и подела на: (1) творбену и (2) лексичку партикуларизацију, у зависности од тога којим се језичким средствима постиже само партикуларизовање. Показано је да творбена партикуларизација није својствена српском језику, те да је ограничена на невелик број деривираних именица (нпр. *травка, маслинка, алатка*). Лексичка партикуларизација је, у зависности од тога да ли се експлицирају оба члана синтагме, подељена на *експлицитну* или *имплицитну* партикуларизацију. Истражени су домени реализације имплицитне партикуларизације у српском језику, која је, такође, у одређеној мери ограничена. С друге стране, утврђено је да је прототипичан вид партикуларизације у српском језику лексичка партикуларизација експлицитног типа, коју илуструју примери попут *килограм брашна, корпа воћа, кап воде, колут лимуна* итд. Овај вид партикуларизације, који није функционалностилски ограничен, фреквентно је заступљен у свакодневној говорној пракси и потврђен обиљем лексема.

Осветљена је синтаксичка природа таквих спојева кроз ближе одређење значења партитивног генитива у синтагмама датог типа (*генитив дела, генитив мере и генитив збира*), али и разматрање могућности употребе напоредних синтагматских спојева друкчије форме у истом, партикуларизаторском значењу (уп. *Око нас се дигао вео од дима = Око нас се дигао вео дима*, али *Попила је чашу воде ≠ Попила је чашу с водом*).

Кандидаткиња је понудила детаљну семантичку (пот)класификацију језичких средстава којима се реализује лексичка партикуларизација експлицитног типа. Указано је на различите могућности поделе партикуларизаторске лексике, при чему је највећа пажња посвећена њеној семантичкој раслојености. Целокупна грађа је подељена према доминантним семантичким компонентама, које су у раду формулисане као: *део, количина и облик*. У складу са тим, дошло се до поделе на: (1) *деоне партикуларизаторе* (нпр. *комад стакла, парче хлеба, кришка сира, режањ сланине*); (2) *количинске партикуларизаторе* (нпр. *килограм меса, шака боровница, шоља млека, прстохват соли, скупина девојака, рој пчела*) и (3) *уобличивачке партикуларизаторе* (нпр. *грудва снега, кап зноја, главица купуса, низ клупа*), с могућностима даљег семантичког класификовања зависно од потврђености и карактеристика разматраних лексичких јединица. На тај начин је приказано значењско устројство овог лексичког слоја српског језика, уз издвајање прототипичних представника међу партикуларизаторским лексемама, до којег се дошло укрштањем различитих извора података – речничких, корпусних, те анкетних. Наведеном анализом оцртала се хијерархијска организација партикуларизатора, али и појмова који се партикуларизују. Утврђено је да је прототипичан објекат партикуларизовања *материја*, те да је најзаступљенији вид партикуларизовања – *уобличавање*.

Семантичка анализа у овом истраживању спроведена је, осим из смера партикуларизатора у синтагмама наведеног типа, и из правца именице која се јавља у допуни. Показало се да се на позицији партитивне допуне најчешће јављају градивне именице. Указано је на то да се материја партикуларизује на различите начине – квантификовањем, индивидуализацијом или уобличавањем: нпр. *килограм меса, балон воде, зрно грашка, млаз млека, прамен дима*. Неретко су неке од наведених функција, ређе све, обједињене: в. *главица купуса, грудва снега, штангла чоколаде* итд. У овом

делу рада указано је и на прелазне, „фази” границе међу појединим семантичким групама именица, пре свега у вези са именицама које означавају поврће.

Са становишта семантичког гранања, спроведена анализа довела је до закључка да се полисемија код партикуларизаторске лексике може проматрати из две перспективе: (1) као својство лексема које се одликују полисемичком структуром, а примарно се јављају у функцији партикуларизатора – у том су случају партикуларизаторска значења извор полисемије; и (2) као појава да се у полисемичкој структури неке лексеме јавља и партикуларизаторско значење, које је, типично, ограниченог домена употребе – тада се говори о овим значењима као о резултату полисемије. Показало се да у полисемичкој структури неке лексеме партикуларизаторско значење не служи често као база за развој других значења. Нешто богатијом семантичком структуром и већим бројем партикуларизаторских значења одликују се једино *гомила*, *млаз* и *низ*. Ако говоримо о развоју других, непартикуларизаторских значења која се базирају на примарним партикуларизаторским значењима лексема – најфреквентније се такав семантички развој остварује у домену квантификаторских и апстрактних значења: уп. *гомила списа*, *крдо деце*, *низ студија*; *мрва истине*, *зрак наде*, *каца греха*, *рој мисли* итд. Остале тенденције у семантичком гранању партикуларизаторске лексике слабије су изражене. Када се пак партикуларизаторска значења лексема развијају у процесу полисемије, ситуација је нешто другачија. Партикуларизатори су се показали као (релативно) отворена класа лексема. Изворна значења на којима се базирају секундарна партикуларизаторска значења припадају разноврсним доменима. Међу њима су као посебно битне издвојене лексичко-семантичке групе *посуда/слична направа* и *делови тела*. Лексеме првог типа представљају основу за регуларан развој партикуларизаторских значења садржавачког типа: нпр. *тањир пасуља*, *кофа воде*, *кутија играчака*. Соматизми пак служе као база за развој партикуларизаторских значења различитог типа: мерних – *прст прашине*, *три лакта дугачко платно*, уобличивачких – нпр. *главица купуса*, и деоних – *грло стоке*, *по глави становника*.

Творбена анализа партикуларизатора показала је да већи број разматраних именица представља производ деривације, као и да највећи део разматраних деривата припада творбеним, односно творбено-семантичким категоријама *nomina diminutiva* и *nomina resultativa*. Међу деминутивним партикуларизаторима најбројнији су деривати изведени суфиксима *-ић*, *-чић* и *-ица*: нпр. *бокорић*, *мехурић*; *груменчић*, *нављичић*; *мрвица*, *шољица*. Творбено-семантичку категорију *nomina resultativa* у анализираној грађи илуструју најпре лексеме које се јављају у функцији активносних партикуларизатора, као и одређен број њима блиских партикуларизатора уобличивачког типа. Утврђено је да су мотивне речи типично активни свршени глаголи. Међу творбеним формантима карактеристичним за ову категорију издвојени су нулти суфикс: нпр. *замот*, *кљук*, *срк*; суфикс *-ај*: нпр. *мешај*, *намотај*, *итрцај*; и суфикс *-ак*: нпр. *вавољак*, *котрљак*, *цурак*.

Анализа речничких описа партикуларизаторских лексема указала је на разноврсност лексикографских решења, која је условљена, како је запажено, недовољно разјашњеним опсегом саме појаве партикуларизације, као и семантичких карактеристика лексичких јединица којима се она реализује, те с друге стране, недоследним уједначавањем модела дефинисања лексема које припадају истим или сродним семантичким класама уопште. Утврђено је да се разликовни аспекти међу дефиницијама партикуларизаторских лексема најчешће тичу описа њихове архисеме и укључености податка о појму који се партикуларизује лексемом која се дефинише. У складу са тим, кандидаткиња је табеларно представила шест принципа дефинисања. Најфреквентније се, како је кроз лексикографску анализу показано,

партикуларизаторске лексеме дефинишу путем лексема уопштеније семантике – најпре *количина*, али и *део*, *комад*, *број*, *мера* и др. – а конкретизација значења постиже се или (1) упућивањем на објекат партикуларизације путем хиперонимске лексеме (2) или директним навођењем конкретног објекта партикуларизације. Један од доприноса овог истраживања јесте и предложени троделни лексикографски модел дефинисања партикуларизаторске лексике, који би одражавао синтаксичко-семантичку природу ових јединица. Препоручена дефиниција партикуларизатора састојала би се из: (1) синтаксичког дела – информација о конструкцији у којој се реализује дато значење; (2) семантичког дела – дефиниција тог значења; (3) употребног дела – (прото)типичне колокације датог партикуларизатора са именицама у функцији партитивне допуне. Семантички део дефиниције разликовао би се у зависности од тога о ком је типу, односно подтипу партикуларизатора реч. Навођењем свих трију делова речничке дефиниције обезбедило би се потпуно разумевање ове појаве од стране просечног говорника српског језика – прво, да се те именице (уобичајено) јављају у синтагматским спојевима; и друго, да се значење протеже на обе те речи, односно на читаву синтагму. Најзад, навођењем типичних колокација омогућило би се сналажење говорника у контексту, чиме се тежиште ставља на комуникативне потребе корисника речника.

Још један од доприноса овог истраживања тиче се осврта на позицију партикуларизатора у значењским поделама именица у постојећој србистичкој литератури. Краћа анализа показала је да су партикуларизатори значењски најближи апстрактним именицама. Међутим, указује се на чињеницу да се њима именује апстрактност другачије врсте у односу на значења типичних апстрактних именица која су у досадашњој литератури забележена. Партикуларизаторским именицама се означава, како је примећено, само део издвојен из неке целине (*деони партикуларизатори*), количина нечега (*количински партикуларизатори*) или пак облик нечега, односно количина нечега у датом облику (*уобличивачки партикуларизатори*). У свим случајевима се значење партикуларизатора конкретизује семантичким садржајем именица са којима се јављају у синтагмама: нпр. *парче хлеба*, *метар дрва*, *чаша воде*, *крупко конца* или *млаз воде*. Указује се на то да је доживљај конкретизованости значења партикуларизатора у вези са степеном ограничености његовог дистрибуционог потенцијала, те са степеном инкапсулације значења партитивне допуне у значење партикуларизатора. Што је већи степен ограничености дистрибуционог потенцијала партикуларизатора, а то значи и да је већи степен инкапсулације – то се одређени партикуларизатор доживљава конкретније јер се асоцијативно повезује са онима што се њиме партикуларизује: в. нпр. *грудва снега* или *кап воде*. С друге стране, апстрактна природа њихових значења долази до изражаја када се партикуларизатор одликује већим бројем колокацијских могућности: уп. *низ зуба*, *низ дуката*, *низ дувана*, *низ студената*, *низ столова* итд.

Целокупним истраживањем дати су релевантни увиди у унутрашњу организацију и значењске особености овог битног сегмента лексичког система српског језика, али су понуђене и поједине смернице за ширење истраживања на области које ово истраживање није обухватило.

IX. ПРОВЕРА ОРИГИНАЛНОСТИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

На основу *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација* које се бране на Универзитету у Београду и налаза у извештају из

програма *iThenticate*, којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације „Именичка партикуларизација у српском језику” аутора мср Бојане Тодић Санковић, констатовано је да утврђено подударање текста износи 5%.

Овај степен подударности исход је присуства цитата, библиографских података о коришћеној литератури и устаљених синтаксичких конструкција.

На основу изнетог, а у складу са ставом 2 Члана 8 *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду*, извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

X. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

Комисија за оцену докторске дисертације констатује да је рад под насловом „Именичка партикуларизација у српском језику” кандидаткиње мср Бојане Тодић Санковић оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за јавну одбрану.

Комисија стога предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати Извештај о оцени докторске дисертације „Именичка партикуларизација у српском језику”, коју је кандидаткиња мср Бојана Тодић Санковић израдила под менторским руковођењем проф. др Рајне Драгићевић, и да је, у складу са прописима, упути на разматрање Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

1. _____
Проф. др Драгана Вељковић Станковић
председник Комисије
2. _____
Проф. др Весна Ломпар
члан Комисије
3. _____
Др Александра Марковић
члан Комисије